

Alois Jirásek jako mluvčí politické vůle národa

MIRKO RADUŠEVIČ

Foto: Ivo HAVLÍK

VČELÍ VOSK POKRYL ŽIŽKU. Restaurátorka Zuzana Kampšová z pasířské dílny Houska a Douda v Buštěhradu na každý centimetr jezdecké sochy Jana Žižky nanesla včelí vosk. Bronzový originál sochy, který Bohumil Kafka dokončil v roce 1935, před konzervací očistila jemnými ocelovými kartáči. Socha stojí v Příbyslavi. Kopie se tyčí na pražském Vítkově.

Spisovatel Alois Jirásek, který se narodil před 175 lety (23. srpna 1851 v Hronově), má zvláštní význam pro Církev Československou husitskou díky spojením s Mistrem Janem Husem a husitstvím.

Tuto linku, vztah, si dovede každý z nás představit. Je zde další spojení, dané více v ideové rovině.

Je to jeho národnostní a politické působení ve prospěch národa. Ve školách, zahlcení výkladem Jiráskova spisovatelského odkazu, jsme se již méně dozvěděli o jeho osobnosti jako takové, a tím spíše o něm jako politikovi. Neznali jsme jeho ideové názory. Přitom Jirásek hrál významnou roli mluvčího při vzniku republiky.

Byl to právě Alois Jirásek, kdo svým projevem přivítal na Wilsonově nádraží

prvního prezidenta T. G. Masaryka při triumfálním příjezdu do Československa 21. prosince 1918. Jejich společná fotografie obletěla celý svět. Z projevu: „Dostalo se mně cti, abych vás pozdravil a uvítal ve jménu českého obyvatelstva při vašem vystoupení do naší zlaté slovanské Prahy, nyní už ne hlavy ponižovaného království...“

Mluvčí spisovatelů

Alois Jirásek mluvil jménem spisovatelů, neboť byl tehdy jejich vůdčím představitelem i po stránce politické. Když v roce 1917 silil nesouhlas s vládou válčící monarchie, když na síle nabýval odpor proti odvodům mladých mužů, kteří měli pokládat životy za cizí, imperiální zájmy, když se šířil nedostatek, bída a

hlad, vzniká 17. května 1917 Manifest spisovatelů. Nesl název „Čeští spisovatelé českému poselstvu“ a přitom je spojený se jménem Aloise Jirásky. Jde o první domácí veřejné prohlášení za první světové války, které požadovalo sebeurčení českého národa a text byl adresován českým poslancům Říšské rady. Podepsalo jej přes 200 českých spisovatelů, novinářů a vědců. Autorem manifestu byl Jaroslav Kvapil, tehdejší ředitel činohry českého Národního divadla, a Alois Jirásek byl první, kdo jej podepsal. Protirakouské hnutí intelektuálů dále pokračovalo a Jirásek byl jedním z hlavních organizátorů. Spolu s Jaroslavem Kvapilem organizovali v Obecním domě 13. dubna 1918 Národní přísahu. Akce byla reakcí na projev mini-

Pokračování na další straně

stra zahraniční hraběte Ottokara Czernina z 2. dubna 1918, který nevybíravě napadl chování českých politiků. Národní přísaha se stala důležitým milníkem k samostatnosti Československa, když se ve Smetanově síni Obecního domu sešli představitelé českého politického, společenského i kulturního života, aby přísahou vyjádřili společný postup a odhodlání vytrvat ve svých požadavcích na budoucí samostatný stát.

Přítomní byli zároveň představitelé Sokola a jihoslovanští poslanci Říšské rady. Po úvodním projevu Františka Staňka následovala Národní přísaha, jejíž text před shromážděním přednesl Alois Jirásek. Začal slovy: „Národu československému! Nesmírná válka celého světa dostupuje svého vrcholu...“ Následovaly další věty, ze kterých se přítomným svíraly pěsti: „Vytrváme, dokud nezvítězíme! Vytrváme, až pozdravíme samostatnost svého národa!“ Shromáždění poslouchalo projev ve stoje a nakonec při slovech „zvedáme ruce své“ všichni pozvedli ruce a sálem zahřmělo mohutné: „Přisaháme!“

Politické projevy

Ještě před přednesením Přisahy měl Jirásek projev, v němž s odkazem na historické tradice (zejména na mírotvornou roli krále Jiřího z Poděbrad) vyzval k odhodlání a vytrvalosti v boji „za právo a šťastnou budoucnost“ ve spolupráci s bratry „národa chorvatského, srbského a slovinského“.

I když někteří historici tvrdí, že text Přisahy ovlivnil politik a právník František Soukup, jistě velkou roli sehrál Alois Jirásek. Byla to spisovatelova schopnost napsat nejen literární dílo, ale i politický projev, odpovídající tehdejšímu revolučnímu myšlenkám na rozbití Rakousko-Uherska. Jiráskovy projevy povznášely přítomné vzhůru k činům. Při zprofanování Jiráskova díla během minulého režimu, který spisovatelovo jméno zneužíval, jsme si ani nemohli uvědomit, nakolik byl v době vzniku republiky Alois Jirásek populární a ctěnou osobností. Směle se vrhal do tehdejší politiky a byl jejím hlavním mluvčím.

Politická činnost Aloise Jirásky v roce 1918 gradovala jeho přímým zapojením do správy nově vznikajícího státu. Aktivní politiku sice nevyhledával, ale mimořádné události osmnáctého roku ho kvůli jeho obrovské morální autoritě postavily do centra dění. V červenci 1918 byl jmenován členem Národního výboru československého za Československou státoprávní demokracii (pozdější Národní demokracii) a následně se stal poslancem Revolučního národního shromáždění. Tento orgán sloužil jako hlavní

koordinační centrum domácího odboje a připravoval převzetí moci.

Uvítání Masaryka

Po vyhlášení samostatné Československé republiky 28. října se Jirásek vrátil do rodného Hronova, kde se konala improvizovaná schůze místního zastupitelstva, kam byl spisovatel také pozván. Zasedací místnost byla zaplněna do posledního místečka, uvítal jej potlesk a provolávání slávy. Druhý den na slavnostním shromáždění, kde se sešlo kolem čtyř tisíc lidí, přednesl opět zásadní politický projev k oslavě samostatnosti státu, v němž shrnul dlouhý národní zápas a vyzdvihl roli národních buditelů: „Tužby nás všech, tužby našeho národa se splnily... Před námi je krásná budoucnost v našem státě československém.“

K prvním krokům Jirásky jako zákonodárce patřilo například to, že byl zvolen do sněmovního Výboru pro ochranu uměleckých památek a přírodních krás, kde prosazoval organizaci úřední památkové péče v nové republice nebo interpeloval ministra vnitra ve věci nelegálního pokoutního tisku a hájil legislativní čistotu nového státu.

Z uvedeného plyne, že Alois Jirásek nebyl pouhým popisovatelem naší historie, ale přímo ji také tvořil. V politické dráze pokračoval, když v roce 1920 byl zvolen řádným senátorem za Národní demokracii, kterým zůstal až do roku 1925, kdy musel ze zdravotních důvodů politiku opustit.

Není divu, že se Aloisi Jiráskovi dostalo pocty v prosinci 1918, aby uvítal T. G. Masaryka na Wilsonově nádraží při jeho příjezdu do Československa a měl k němu projev. Na Jiráskův projev prezident odpověděl rovněž proslovem: „Dovolte, abych vám poděkoval jen několika málo slovy. Jsem potěšen, že vámi osobně jsem vítán, že jsem vítán spisovatelem, který zároveň s politiky jest představitelem snah českého národa. Já vás, básníky, jako tvůrce vždy pokládal za představitele národa. Vy máte nemenší zásluhy o uskutečnění cílů vytknutých, než my, političtí pracovníci, proto chceme s vámi i nadále spolupůsobiti. Bude v tom mnoho poezie, bude to pohádka, ale pohádka skutečnosti, ve které žijeme. Nastává nám nyní práce, společná práce. Každý nastupte na své místo, neboť každý i malý může přispěti k vybudování československé demokracie.“

Zvony nesměly zvonit

Alois Jirásek umírá 12. března 1930. V sobotu 15. března, v předvečer pohřbu, se před Národním muzeem na Václavském náměstí u sochy sv. Václava konala pa-

nychida, při níž promluvil Karel Kramář a předseda československého Senátu František Soukup. Národní pohřeb začal 16. března v Panteonu Národního muzea. Na rampě před Národním muzeem vznikla temně dekorovaná tribuna a o půl sedmé večer protrhly ticho první tóny Božích bojovníků. Alois Jirásek vystoupil roku 1921 z římskokatolické církve a zůstal bez vyznání. Katolická církev proto zakázala k uctění jeho památky zvonit zvony pražských kostelů a bylo rozhodnuto konat pohřební obřady bez účasti kněze. Pohřbu se účastnili: prezident T. G. Masaryk, vláda, sokolové a zástupci tisíců lidí. Za pohřebním vozem taženým šesti černými koňmi kráčel smuteční průvod. Byl tvořen vojáky, spisovateli, sokoly, zástupci cechů v historických krojích, dobrovolnými hasiči, členy politických stran i nepolitických spolků (např. divadelních ochotníků), delegacemi Chodů a Valachů.

Průvod směřoval oklikou do olšanského krematoria. 18. března vyrazila kolona automobilů na cestu do Jiráskova rodného města. V Hronově namísto zvonů zněly sborové skladby J. B. Foersterova na slova J. V. Sládka: Z osudu rukou a Polní cestou. Z posledního rozloučení s českým spisovatelem se stala celonárodní záležitost. Svědčí to o roli, jakou tento spisovatel sehrál při formování moderní české společnosti, jejího historického povědomí i politických osudů.

S vůni vavřínu

Po mnoha letech došlo ve Vršovickém divadle Mana, dříve Jiráskově divadle, v budově Husova sboru ČČSH, k odhalení skryté časové schránky s různými dobovými dokumenty a fotografiemi, mj. i z pohřbu Aloise Jirásky. Oldřich Nováček, člen rady starších zdejší náboženské obce, k tomu uvedl: „Překvapilo nás, když na nás při otevření schránky po více než 93 letech zavanula vůně vavřínu, kterým byla ozdobena rakev spisovatele.“ Ve své promluvě při následném opětovném uložení schránky do základního kamene Husova sboru ve Vršovcích 12. listopadu 2023 tuto událost také připomněl vršovický farář David Frýdl: „S rozechvěním jsme následně ve farní kanceláři schránku za přítomnosti některých členů rady starších a dalších hostů otevřeli. Dýchl na nás doba před více než devadesáti lety, a to doslova. Do schránky byl totiž vložen i vavřín, který všechny uložené memorabilie provoněl. Vavřín to nebyl jen tak ledajaký. Pocházel z katafalku, na kterém v Pantheonu Národního muzea ležela v březnu 1930 rakev Aloise Jirásky, podle něhož bylo původně divadlo v Husově sboru pojmenováno.“

Mluví Fidel, slyší ho davy a Márquez

IVO FENCL

Uplynulo sto let od narození Fidela Castra. Zemřel 25. listopadu 2016 v devadesáti letech a jeho bratr to sice na Kubě už netáhne, ale žije a zůstává ve hře. Stejně tak tři tamní svátky. První leden připomíná triumf revoluce (1959), 26. červenec lapsus při napadení kasáren Moncada v Santiagu (1953) a 13. srpna mívá narozeniny už od roku 1927 Fidel Castro. Když byl u moci, navštívil během nich vždy Raúla (*1931), ale i spisovatele Gabriela Garcíu Márqueze (1927–2014).

Že byl i Castro prvotřídní vypravěč, tuší každý, kdo kdy sledoval kterýkoli jeho projev, a dokonce se dá váhat, kolik pro-

bájená. Fascinoval vnímatele, byl jim hrdinou od přírody, již ta ho modelovala. Prostě... „Narodil se v košili.“ I jeho bodyguard Juan Reinaldo Sánchez píše ve vzpomínkách: „Nechali bychom se pro něj rozsekat na kusy! To my, osobní strážci, jsme byli jeho rodina.“

Rád využíval k potápění a relaxaci ostrov Caio Piedra, okleštěný od všeho ruchu, a dlouho tam přijímal co pravidelné hosty jen dva muže. Laureáta Nobelovy ceny (1982) Márqueze a přítele Antonia Jiméneze, figuru revoluce a geografa. Márquez sice oficiálně bydlel v Mexiku, ale neměl to zapotřebí; Castro mu věnoval celý „dům protokolu“ ve 146. ulici čtvrti Playa a

V ATELIÉRU akademického sochaře Otakara Marcina v Leštině u Světlé nad Sázavou

Foto: Ivo HAVLÍK

cent jeho úspěchu a charismatu stálo na té schopnosti. Často dával k dobrému „horor“ z času, kdy začal studovat v Havaně práva a ještě hledal pronájmy. Slušné peníze mu, pravda, chodily, otec byl bohatý statkář, a tak mohl Fidel dorazit na schůzku s budoucím domácím v absolutně nejlepším obleku. Řekl uctivě, že rovnou zaplatí dva měsíce dopředu, načež za onu cenu zvládl žít u stejných prostáčků čtyři měsíce, než se zdýchl po anglicku. Že to byla taky jejich neopatrnost, je jasné, a Castro rád zdůrazňoval (i když sebeironicky), že mu finta vycházela opakovaně. A pointa? Užíval větu: „No, a v Havaně musí pořád být lidi, co mě, ha ha, doted' honí.“

Banální historka? Jistě. Ale on měl okouzlující schopnost podobná dobrodružství posluchačům prodat, tak jako ta z partyzánského života (v Sierra Maestra), i kdyby částečně vy-

spisovatel tu měl bazén, kuchaře a Mercedes-Benz se šoférem. Pro absolutně nikoho na Kubě to nepředstavovalo problém, proč taky, a Márquez byl u Fidela pečený vařený. Castro mu říkal buď „bratře“ (mi hermano) nebo „Gabe“. Roku 1984 spisovateli zpola žertem navrhl, aby kandidoval na kolumbijského prezidenta. „Podporovali bychom tě z Kuby všemi prostředky,“ ujistil jej, ale psavec dával přednost jiným slastem a podobná dobrodružství neodpovídala jeho povaze. Možná to Castro chápal už před onou formální nabídkou; nedá se navzdory tomu vyloučit, že by koncem osmdesátek Márquez volby vyhrál, kdyby vzal Castrův nápad vážně a za vlasy!

Postavou vysoký Fidel byl potápěč jako fik. Měl obdivuhodnou kapacitu plic a bez problémů se dostal do deseti metrů.

Pokračování na další straně

Místa bohatá na ryby mu vytipovávali za úsvitu a hlásili, když procitl. „Tak co pro mě máte dnes?“ ptal se, než nasedl na Aquaramu II., kde mu pak nazuli ploutve. Potápěl se s body-guardem, který měl dvě pušky: harpunovou a pneumatickou. Druhá byla pouze na šipky (s oblým hrotem), které ale zvládnuly odradit žraloka.

Harpunu bral Fidel do ruky jenom v momentě, kdy střílel, a na souši bývaly početné úlovky rovnány na molu a tříděny dle druhů na langusty, zlaté parmy, mořské parmy atp. Jistě stojí za zmínku, že obdobně lovila i jeho žena.

Dnešní Raúl charisma postrádá, ale s jeho historickým významem nepohne. Ještě za Batisty se přimkl už před Fidelem ke komunistické sféře a byl to on, kdo bratrovi představil Che Guevaru. Spousty Kubánců měly ostatně Raúla vždy za skutečného „budovatele“ režimu, ba šedou eminenci. I když souběžně podléhali rétorice a kouzlu jeho bratra-vizionáře. To se jim stalo, ale vnímali, že je Fidel moc impulzivní a postrádá, a to si dnes málokdo uvědomí, organizační schopnosti. Ty Raúl má. Dodnes. A byl to Raúl, kdo gerilu metodicky předělal na profesionální armádu, která mohla až do Angoly, ať si o tomhle dobrodružství myslíme cokoli. Podle všeho to byl také Raúl, kdo organizoval vojenský zábor většiny hospodářství, zatímco Fidel by to „nedal“. Hotely a benzinové pumpy, loďářství, markety, servisy, stovky obchodů, restaurace, banky. Pronájmy aut cizincům by jenom charismatem pod palce nedostal. A to Raúla je navíc nutno chápat jako skutečnou hlavu rodiny Castrů, zatímco Fidel žil hodně sám sebou a paranoidně byl posedlý zvukovými záznamy.

Nahrával vše, nebo s malými výjimkami, a vycházel ze známého postřehu, že se dá vyslovené použít proti vám. Roku 2002 to podcenil mexický prezident. Den před vrcholnou schůzkou OSN totiž telefonoval na Kubu a na Fidela tlačil. Co víc, řekl, že bude na setkání obtížný, takže by ho měl zkrátit. Vyslovil i jisté věci ohledně USA a rozhovor trval 16 minut. Castrovi nejsou ořezávátka, takže Fidel nechal telefonát vysílat na veškerých latinskoamerických televizních kanálech a v době, kdy už existoval i kanál YouTube. A Mexičan? Pochopil, že je lokaj Washingtonu, a spáchal politickou sebevraždu.

Fidel Castro vládl na Kubě demokraticky, ale v něčem i jako

absolutistický monarcha. Sloužila mu Rada státu, jíž předsedal, a ministerstva vnitra a ozbrojených sil. *De facto* byl ředitelem holdingu jménem Kuba a nezdá se mi to chybou. Ale taky se říká, že každý jeho rozmar se mohl stát skutečností. Byl ostrov opravdu jeho hračka? Cítil to podobně? Možná se mu dokonce zdálo, že tak jenom rozšiřuje tátovu usedlost? To je přehnané. Ale měl k dispozici celou národní pracovní sílu a v mnohém stál nad zákony. Vždy prahl osvobodit se od kontroly a jistě, žil až spartánsky, ale i jako princ, který se neohlíží na útratu. Fond „reserva del Comandante“ byl založen v šedesátých letech a vstřebával peníze punkcemi z hospodářské činnosti; určili jej pro „Comandanteho“ a popravdě řečeno se poněkud vymkl kontrole; Fidel Castro ho využíval jako kapesné.

Jako knihy, jež naň zapůsobily, označoval Quijota a Bídničky. Když seděl „za katrem“ (1953-1955), četl i Balzaca. „V Komunistickém manifestu je znát Balzacův stylistický vliv“, řekl v rozhovoru Ignaciovi Ramonetovi. „Bez něj by Manifest neměl takový úspěch. Což je paradox, protože Balzacovo dílo neobsahuje nic marxistického. Měl v sobě naopak zakotveněno spoustu monarchismu a největším jeho přáním bylo získat šlechtický titul; zatímco umíral hladu s tím, co mu platili. Velká iluze jeho života! Neubírá mu literární zásluhy. S Dostojevským, Tolstým, Galdósem a Hugem patří mezi ty evropské romanopisce 19. století, které nejvíc obdivuji.“

Fidel byl elektrizující osobnost a uměl nadchnout každého, kdo sledoval jeho projev. Na představení srovnatelné s řečníkem Castrem nenarazíte v žádné manéži Země - a nikde jinde taky ne. Měl intuitivní smysl pro dlouhé pauzy a upírání očí do davu, který zvládal i gesty krotitele. Jak napsal Márquez, projevy začínal téměř neslyšně. „Ale využije kteréhokoli záblesku, aby postupně získával terén, píd' po pídí, až ve finále máchne tlapou a zmocní se vás a zmocní se celého posluchačstva. Inspiruje - a dojde to až do stavu neodolatelného a oslňujícího půvabu, který ale popírají všichni, kdo nikdy neměli to potěšení ten stav zažít.“

Zdroje: Ramonet: Životopis pro dva hlasy; Sánchez: Skrytý život Fidela Castra.

Sousto pro současníky příliš veliké

MILAN BLAHYNKA

Týden co týden má **Ondřej Horák** v Orientaci stránku o některé literární novince z produkce u nás nebo v zahraničí. Jeho názory vždy stály za přečtení, často sloužily čtenářům jako upozornění, zda knihu číst, anebo ani nevzít do ruky.

Letos 18. července se rozepsal o prvním českém vydání *Pomalosti*, prvního románu, který **Milan Kundera** napsal francouzsky. Stať **ZPOŽDĚNÝ EXPRES KUNDERA JE V CÍLI** se nemile dotkla ctitelů autora nejen *Žertu* a *Směšných lásek*, ale i *Slavnosti bezvýznamnosti*, jak vím z korespondence s přáteli. Její pisatel se vystavil riziku, že přijde o kredit kritika hodného důvěry. Také jsem si zprvu kladl otázku, má-li zapotřebí zhanobit tak urážlivě ostrými slovy jak *Pomalost*, tak jejího autora.

Hříchů, jichž se Milan Kundera údaj-

ně dopustil, cituje se v Horákově článku víc než třicet. Kundera se prý v *Pomalosti* „staví do pózy literárního a intelektuálního giganta“, vypravěč románu „manipuluje bezostyšně postavami, jak potřebuje, aby tak mohl manipulovat se čtenáři“; právě pro „verbální manipulaci měnící život řady postav“ se prý Kunderovi, autorovi první *Směšné lásky* a *Žertu*, zamlouvají Vivant Denon a Choderles de Laclos, a nepíše se, že právě on sám ukazuje, že „ten, kdo manipuluje, se ve finále jako vítěz cítit rozhodně nemůže“; naopak, podezření ze snadné manipulace se čtenáři („můžu s vámi manipulovat“) vznáší i při dezinterpretaci *Pomalosti*.

Kundera údajně „chce čtenáře ohromit svou moudrostí“, říká jim nepřímě „jsem výjimečný (...), jsem moudrý a sebevědomý“. Francouzské romány Kun-

derovy „de facto ani romány nejsou“. Jsou to „románové kostřičky“, jichž snad sám Kundera chtěl českého čtenáře „ušetřit“, když se prý jen vymlouval, že nemá čas je počíst, a svěřit překlad komukoli odmítal. V době, kdy francouzské romány psal, byl „císař už nahý“ - a teď vidíme, že prý „musíme vystačit s romány napsanými česky a ty francouzsky psané klidně můžeme ponechat jiné kultuře. Neboť jsou už pouhým rozmělněním či nastavováním“, a jak se v dalším odstavci dočítáme, „trpí ubýváním děje, průsvitností postav, a to možná proto, že se s tím autorovi už zkrátka nechtělo dělat.“ „Jakoby šlo spíš o eseje, kde se občas mihne nějaká inscenovaná scéna. Třeba proto, aby vyvážila intelektuální dojem.“

Líný autor, ale přesto manipulant

Pokračování na další straně

Foto: Ivo HAVLÍK

s postavami i čtenáři, si v *Pomalosti* „pomáhá erotickou hrou“ a vulgarismy (mravokárce si neklade otázku, zda vulgárnost neakcentuje až překlad), „struktura románů“ psaných ve francouzštině není „vždy pevná“ (kdyby byla pevná, jistě by se jí vytkla strnulost). Kundera sice „opakoval, že chce zmizet za svými dílem“, ale přitom neustále „mezi něj a čtenáře vstupoval“; nakonec je přirovnán ke „starcům s kytarou“, jejichž díla se přestala prodávat (tu přirovnání kulhá na obě nohy, Kundera se přece prodává stále výborně), ale starci už „nedokážou tvořit tak, jak to kdysi dělali jako mladí kluci...“ Již předtím je Ondřeji Horákovi autor *Pomalosti* „ten starý voyer“.

Co Horáka vedlo nebo kdo ho navedl a přiměl, aby takto zkusil odrovnat zesnulého autora, dlouho u nás oficiálně

nežádoucího, dnes s pompou (někdy i falešně) uctívaného, autora bez nadsázky světového formátu?

Jedno vysvětlení nabídl kritik v *Orientaci sám*, to tam, kde v citátu z Denona „jako bychom cítili pohrdání, zároveň však od toho, kým je pohrdáno, vyžadována oddaná poslušnost“. Věta z Denona, která prý by se dala charakterizovat jako „role ideálního čtenáře *Pomalosti*“, zní: „Cítil jsem, že mi byla z očí snata páska, ale nepostřehl jsem pásku, která mi byla upevňována.“

Kde je v tom jaké pohrdání a jaká poslušnost? Podezřít Kunderu z pohrdání čtenáři může jen, kdo je prostě sprostě podezřívavý, a podezřít ho z vyžadování oddané poslušnosti znamená nechápat, že každý autor je šťastný, když jeho dílo čtenáři čtou pozorně.

Ještě vtíravější otázka se nabízí nad potměšilým pokračováním v podezírání: „Někteří by v tom jistě mohli zahlédnout příčinu toho, proč se léta ukrývající romanopisec v roce 2018 sešel v Paříži se současným českým premiérem.“ Příčina je dávno známá a není ji třeba krkolomně hledat v souvislosti s obviňováním Milana Kundery z toho, že čtenáři pohrdá. Tehdejší český velvyslanec Petr Drulák vyjednal s premiérem, že náš stát konečně vrátí Milanu Kunderovi státní občanství, které mu bylo proti jeho vůli v roce 1979 odňato. Premiér se vypravil do Paříže, aby Kunderovi naše státní občanství oficiálně vrátil. Bylo snad něco špatného, že se Milan Kundera s premiérem své vlasti „nesešel“ v Paříži, ale – což je

Pokračování na další straně

jen zdánlivě nepatrný rozdíl – za těchto okolností ho a jeho ženu spolu se svou ženou přirozeně uvítal ve svém pařížském bytě?

I kdyby nedošlo k této příležitosti, jak se otřít současně o Kunderu i premiéra, musel by se kritik z Orientace pokusit autora *Pomalosti* setřít. Václav Erben často nepěkně stíraný vždy znovu říkal, že ani zasloužený úspěch se u nás neodpouští. Platí to asi všude. Victor Hugo ještě za svého exilu dedikoval Anglii glorifikaci jejího básníka svou knihu *William Shakespeare*: „Říkám Anglii, a je to pravda; neboť proslula jako země svobody.“ V té knize, u nás málem neznámé, Hugo na mnoha stránkách cituje, jak se Shakespeare, jeden z největších géníů světové kultury, ve své zemi těžce prosazoval a jak velké osobnosti (například stále znovu Voltaire) i ve Francii popíraly velikost jeho díla, a to po celá staletí. Byl to básník, který zkrátka předběhl svou dobu.

U nás se to stalo Karlu Hynku Máchovi. Ani samouk Slavomír Tomíček, který nazval ve své recenzi *Máj škvárou* a Máchu *rýmotepcem*, nebyl žádný hlupák, k stáru to dotáhl na pověření přednášet o české literatuře na univerzitě, Josef Krasoslav Chmelenský, který byl „vzdělán v klasické literatuře německé a usiloval o vytvoření národní kultury vysoké umělecké úrovně“ (jak napsal Rudolf Havel), sice Máchovi neupírá v recenzi Máje básnický talent, ale *Máj* příkře odmítá, a ještě po deseti letech sám slavný učenec, v mládí nikoli marný básník!) P. J. Šafařík napsal: „*Máj* pana Máchy nechci posuzovati: nedospělat tato báseň pro kritiku.“

Jen recenzenti v cizině a jen básníci nezatažení pojetím poezie jako pomoci českého národního obrození, slovenský básník Karol Kuzmány, z českých básníků generace nerudovská, se k *Máji* přihlásili a obdivovali ho. Případ prvního obhájce Máchy včetně Máje Karla Sabiny je zvláštní: kromě osobního přátelství s Máchou zřejmě nesdílel povinnost bezvýhradného i formálního podržování poezie národní politiky.

Po tomto připomenutí dnes už obecně známé kauzy Máchova Máje nelze panu Horákovi mít za zlé, že odsoudil román *Pomalost* a s ním i jeho autora, který si dovolil předběhnout dobu a její vzdělanost. Nemohl jinak, tak jako Tomíček, Šafařík, Chmelenský, Tyl, kteří v oddanosti práci na českém národním obrození nemohli než *Máj* odsoudit; nemohli mu odpustit, že jeho nepopíratelná sugestivní básnická virtuosita, kterou oceňovali a snad mu i záviděli, nezapráhla se do služby národní české politiky. Soudili podle zásady poz-

ději hlásané na všech možných manifestacích a demonstracích: „Kdo nejde s námi, jde proti nám“, „ten kdo stojí na chodníku, ten zrazuje republiku“.

Ondřej Horák je tak oddán myšlence obrany euroamerické civilizace, že vůbec samozřejmě nemůže prominout Milanu Kunderovi nechut' podílet se svým dílem a životem na této obraně a nyní ve francouzsky psaných románech se dokonce distancuje od světa, v němž dosáhl svého až mimořádného uznání a proslulosti. Je to paradox. Román *Žert* napsal Kundera podle jeho slov ne jako román politický, ale právě díky roku 1968 (tedy až po jeho českém vydání) silně se nabízející politické interpretaci se prosadil v širém světě. Politický výklad jeho dalších románů přispíval k jejich vřelému přijímání za železnou oponou i k jejich zatracování (u nás) anebo jen k jejich opatrnému přijímání před ní. *Pomalost* už svou opozicí kultu rychlosti je cizí světu, kde silnější, rychlejší, bezohlednější vítězí. Nadto její autor dojemně směšnou postavou badatele jen omylem perzekvovaného u nás a po listopadu 1989 stejným omylem pokládaného za hrdinu, jemuž je dopřána chvilka slávy, dovolil si (v zájmu pohledu na děje a dějiny v jejich zdánlivě zlomyslné složitosti) dotknout se kultu domácích mučedníků.

K tomu nemohl Ondřej Horák mlčet, a dobře, že nemlčel. Bezděky tak vyjevil, v čem zaostáváme za světem, který se cítí tak silný, že mu nevádí, když si autor střílí z teatrálnosti a faleš svých politiků (v *Pomalosti* Berck a Duberques) ani z příšerné zeměpisné ignorance nejen jejich, pokud jde o země ve střední Evropě. Horákovův názor jak na román, tak na autora je zcela pochopitelný. Neopravňuje ho ale tvrdit, že nedorozumění, k němuž dojde na entomologickém kongresu, je „takové usnažené, upatlané, nepřekvapivé“.

Český badatel Čechořípský, který zřejmě seriózně pojednal o jedné mušce a nápaditě ji nazval v době pražského jara pražskou, byl pozván na kongres, aby konečně mohl ve světě publikovat, co mu nedovolovaly po dvacet roků poměry v jeho vlasti. Považován mylně za hrdinu odboje, je uvítán tak vřele, že ho to překvapí a zaskočí, takže místo, aby vystoupil s připravenou učenou přednáškou, podlehně dojetí a na přednášku si vzpomene, až po důkuvzdání kolegům odejde od řečnického pultiku, aniž z ní cokoli řekl. Pak se za promeškanou šanci stydí. Je směšný? Ne. Je dojemný. Ale v jeho kormutlivém příběhu není nic „usnaženého“ a „upatlaného“, pro čtenáře, který se

nedočká, je naprosto věcný. Zato celé nedorozumění, počínaje sympatickým úsilím nešiky učence obhájit vysoce účelný a krásný český pravopis, je pro čtenáře předem nezaujatého proti náramná zábava.

Horákovu odmítnutí *Pomalosti* a jejího autora, písíciho francouzsky své poslední čtyři romány, je tak drsné a totální, neboť se necítí ojedinelé, aniž se o tom zmiňuje. Profesor univerzity v Padově Alessandro Catalano v rozhovoru s Danielem Konrádem říká, že francouzská kritika přijala *Pomalost* „s určitými rozpaky“, Ondřej Horák si myslí, že francouzsky psané romány „působí rozpačitě i v českém prostředí“. Oba zaznamenávají jen negativní ohlas? Prof. Catalano jistě ne, to jen tak podle článku Konrádova vypadá. Tam i zde nemají mnozí Kunderu rádi, ale ve Francii i u nás byl a je ohlas také vysoce pozitivní. Ve Francii byl autor *Pomalosti* nazván spisovatelem francouzským ve všem všudy, jak uvádí komentář v gallimardovské reprezentativní edici *Pléiade*. U nás už roku 1996 uvítala *Pomalost* studie M. K. Čechořípský *de la douce France* v měsíčníku Host (knižně pak v mých *Sedmi kapitolách o díle Milana Kundery* 2019). O tom čtenáři Orientace nemají nebo nesmějí vědět?

Nakonec ještě poznámka k faktu, že většina čtenářů se v politickém čtení Kunderova díla románového shoduje, a přece neshoduje s tím, jak je čte a hodnotí Ondřej Horák. Žijeme u nás a leckde nejen u nás politikou, přetřásanou v hospodách i domácnostech, špinavá politika se hledá a někdy právem, jindy naopak ve všem, co se mizerného děje, a tak vůbec není divu, že politicky se vnímají i díla jako politicky nezamýšlená, politicky však interpretovatelná jako právě *Žert*. Snadno pak lze spatřovat v Kunderovi autora politického proti jeho vůli a proti jeho výslovným prohlášením. Čtenáři si však oblíbili Kunderu pro – velkým slovesným mistrovstvím navozený – humanistický kritický pohled na svět, pohled nikoli zredukovaný na jeho politickou stránku. Proto absence politiky v *Pomalosti*, chyba v očích každého, kdo si Kunderu cení jen pro politické pasáže v česky psaných románech, většině čtenářů ani u nás nechybí a výsměch politice v posledním románě, ve *Slavnosti bezvýznamnosti*, je jim přímo sympatický.

Zdá se, že Milan Kundera je pro své současníky sousto příliš velké, jako byl kdysi u nás Mácha. Potrvá víc než jednu generaci, než dojde uznání i od potomků těch, kteří mu zatím ještě nemohou přijít na jméno?

OTAKAR MARCÍN: Milenci; dřevořezba

„Ahoj Jani,“ oslovila mě šedivá paní, která tlačila do mírného kopce kočárek s dvojčátky. Májový vítr jí povíval odrostlou kšticí a vlasy jí zčásti překrývaly tvář.

Hledím na ni nevěřícně. Kdo to je? Nespletla si mě s někým? Ale ne, vždyť to je přece Jana, moje jmenovkyně a dřívější kolegyně z administrativy!

„Nepoznalas mě na první dobrou, že? Nejsi sama,“ zaculila se na mě tím svým známým, mírně ironickým úsměvem. „Prostě jsem si přestala barvit vlasy, to je celé.“

Pak už následoval vodopád informací z její i z mé strany.

Ona: Ta dvojčátka jsou od staršího syna, jsou to malí Pražáčci, jen přijeli na dva dny potěšit babičku, vzala jsem je na vzduch, jsou nakrmení a spí, ale už se budou co nevidět budit, doma na ně čeká dvouletá sestřička, je to mazec se třemi mrňaty... no a mladší syn je v Brně, zůstala jsem tu sama – ale co sama, starám se o rodiče a taky o

tchyni, nenudím se, vyhlížím důchod, zatím musím ještě pracovat, kolotoč od rána do večera včetně víkendů, tak to je...

Já: Jsem sice přes deset let v důchodu, ale pořád pracuju, už jen na takový pidiúvazek, řekla bych pro zábavu, vlastně úplně zábava to není – snažím se nezakrtnět, jenže už mi to trvá víc než zamlada, radši bych chodila do přírody nebo něco psala, to jsem vždycky chtěla, beletrii, rozumíš, mám doma v počítači na ploše složku s názvem Začni psát, plno témat – tak snad začnu...

Obě: Musíme se sejít a popovídat si, to bude fajn! Cinkneme si nebo si napíšeme přes WhatsApp.

Ještě na jaře jsme si vyměnily pár zpráv. Drž se – měj se dobře – v létě si zajdeme sednout někam na zahrádku nebo do cukrárny – jasně – po dovolené to dohodneme – nebo to radši necháme na září, to snad nebude takové vedro.

„Je po létě, tak se zase hlásím, Jani. Mám ti vyřídít pozdravy od naší sekretářky. Moc vzpomíná na tebe a celou starou gardu, říká, že to byla taková idylická doba, táhlo se za jeden provaz,“ chrlím ze sebe do mobilu.

„No vidíš to!“ oduší Jana dobromyslně a v hlase jí cinká smích. „A jak jste tehdy brblali, že vás proháním. Ptáš se, kdy se sejdem? Ještě vydrž, kamarádko, zrovna se stěhuju do menšího bytu. Co ti mám líčit. Jedním slovem děs – ozvu se, až ta kalamita pomine.“

Říjen: „Pořád nejsem zabydlená, já vím, trvá mi to, ale vyčkej – určitě na to posezení dojde!“

Listopad: „Že jsi před naším domem, Jani? Jak to? Aha, jdeš kolem z procházky. Jestli můžeš, moment počkej. Hned budu dole. Povezu právě nějaké věci rodičům, ráda tě aspoň pozdravím jinak než přes mobil.“

Přišla za pár minut, v jedné ruce nesla plný plastový pytel a ve druhé něco jako krátké žezlo. „Jenom ještě vyhodím ty odpadky. Věci pro rodiče už mám všechny zabalené v autě, nějaké krabice a nákup, to víš, oni sami nic těžkého tahat nemůžou,“ vysvětlovala mi. Pytel hodila do kontejneru a to zvláštní žezlo mi podávala. „A tohle je dárek pro tebe!“

„Co to je?“ zeptala jsem se překvapeně.

„Tomašjedno!“ zadrmlila krátce.

„Cože?“ nechápala jsem. Sáhla jsem po podlouhlém předmětu a rozpoznala nějakou sošku.

„No, říkám, že to máš jedno, co ta soška znázorňuje, nějaké božstvo nebo co, já nevím. Je trochu zašlá, ale když si ji pěkně očistíš, ještě udělá parádu. To máš dárek ode mě, třeba nosí štěstí, uvidíš sama,“ zamrkala na mě.

Musela jsem vypadat hodně udiveně, protože Jana pokračovala: „Ber to prostě tak, že je to univerzální dárek, který se dá případně posunout někomu jinému. Nemusíš si ho nechat. A kdybys tu sošku třeba chtěla vyhodit, samozřejmě taky můžeš, jen to nedělej přede mnou!“

„Nevyhodím,“ konečně jsem se zmožila na slovo. „Co když fakt nosí štěstí. Děkuju ti!“

„No proto,“ opáčila Jana. Rozesmály jsme se obě. Ještě jsme si zopakovaly příslib, že společné posezení bude nejpозději do Vánoc. „Vím o dietní cukrárně tady nedaleko,“ nadhodila Jana záhadně. „Dietní cukrárna tady blízko? Taková existuje?“ divila jsem se. „Každá je přece dietní, když chceš, ne?“ uzemnila mě Jana.

Nasedla do auta, odjela za rodiči. Já jsem sošku zasunula do batohu a odkráčela domů. Musela jsem si dát na hlavu kapuci, protože začalo krápat.

Soška Tomašjedno. Tak jí budu říkat. Klidně to může být jméno. Jana to vyhrkla jako jediné slovo – a já to jako jedno slovo nechám.

Stojící ženská postava na ozdobném podstavci. Oduševnělá tvář s asijskými rysy, splývavá říza se záhyby, která zakrývá štíhlé tělo. Šetrně jsem sošku čistila houbičkou a mýdlovou vodou. Našedlý povrch postupně mizel a objevovala se původní barva slonové kosti. Ještě otřít dosucha a pak si ji dám na poličku nad počítač.

Opatrně otírám spodní záhyby řízy a myšlenky mi utečou jinam. Syn má zítra jet s autem do pneuservisu měnit letní gummy za zimní. Škoda, že tak prší. A podle předpovědi bude prý ještě víc. Třeba ne, kéž by déšť ustal.

Věřte nebo nevěřte, pršet úplně přestalo.

Milá Tomašjedno, to ty?